

A MINDSZENTI TEMPLOM ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE ÉS MŰTÁRGYAI

DOBROSSY ISTVÁN—KÁRPÁTI LÁSZLÓ

A 13. század elején létesült tapolcai bencés apátságnak — az egyéb adományok és szerzemények mellett — Miskolc határában is volt két régi jobbágYTELEKNEK megfelelő, közel tíz hold kiterjedésű, középkori eredetű birtoka.¹ Az itt lakó és az apátságnak szolgálni tartozó népesség kiegészülve a reformáció idején, azaz a 16. században Miskolcra kitelepült néhány családdal, a 18. század elején Mindszent község néven önálló településsé szerveződött. Miskolctól való elszakadásukban szerepet játszottak az ellenreformáció helyi eseményei is. Miskolc város tanácsa 1724. február 20-án tudomásul vette az elszakadást, s ettől kezdve a mindszentieket úgy kezelte, mint bármelyik más, szomszédos település lakosait. A mindössze két utca (Mindszent és később a mai Földes F. u.) elsősorban zsellérekből álló lakosságát magábafoglaló település 1724-től 1880-ig élte Miskolctól közigazgatásilag független történetét.² Miskolc város többszöri kérésére és a mindszentiek folyamatos tiltakozása ellenére a belügyminiszter 1879 végén megszüntette Mindszent önállóságát. A fő indok az volt, hogy a települést Miskolc körbeépítette, településtörténeti és településszerkezeti értelemben bekebelezte. A határozat végrehajtására 1880. január 3-án került sor, amikortól „a házak számai a régi miskolciakétól egy „m” betű által fognak megkülönböztetni és a városunk részére alkotott szabályok ezután a mindszentiekre is vonatkoznak.”³ Ezzel véget ért az önálló Mindszent másfél évszázados története, amelyre napjainkban már csak szórványos emlékek utalnak. A városi köztudat pedig csupán annyit őrzött meg, amennyit megfogalmaz a „mindszenti templom”, a „mindszenti parókia” és a „mindszenti temető” elnevezésekben.

A Herman Ottó Múzeum a település történetéről a közeljövőben önálló kiadványt készül megjelentetni. Alábbiakban e kiadványban csak érintőleg szereplő mindszenti templom építéstörténetét és műtárgyait kívánjuk elemezni, bemutatni.

A mai mindszenti templom helyén a középkorban (a 18. századi „ecclesia” kifejezés alapján) már templomocska állott. Meglétére először 1507-ben két okleveles adat is utal. Az egyik szerint a miskolci illetőségű Szirmay Mihály és Horváth György az egri káptalan előtt Jenke nevű pusztájukat ajánlották fel a miskolci Mindszent-oltár igazgatójának, hogy ennek fejében heti egy misét szolgáltatassanak halottaikért.⁴ A második említés a mindszentek ispotály-tempomával kapcsolatban történik II. Ulászló 1507. október 9-én kelt oklevelében.

A pápens levél szerint a király „zalaházi Zalay Tamás mesternek, miskolci plébánosnak és utódainak a plébánusságban bizalmat adott, hogy a Mindszentekekről nevezett és a Szentgyörgy vértanúról, valamint a Mihály arkangyalról, úgyszintén a Szent Istvánról nevezett egyházaknak, azok kápolnáinak és oltárainak vezetését jus patronátusi joggal arra alkalmas személyeknek adományozhassák.”⁵ Ez a dokumentum a várostörténetileg rendkívül jelentős egyházi ispotály léteire és a templomocskára ehhez tartozására utal. Fontos az a körülmény, hogy Mindszenteke ma is áll egy barokk kori ispotály. Történeti megvizsgálása és bemutatása viszont már túlnő e tanulmány keretein.

A bemutatott két dokumentum alapján feltételezhetjük, hogy a templomocskára (vagy kápolnára) a 15. században (valószínű, a század utolsó harmadában) épülhetett. Szerepe a tapolcai apátság épületeinek lerombolását követően, a 16. század második felében növekedett meg. Ebben kétségtelenül szerepet játszott az, hogy a reformáció gyors és nagy térhódítása ellenére is katolikus hiten maradt családok kiköltöztek Miskolcra, ill. a város akkori peremén, a mindszentekei templomocskára környékén telepedtek le.

A kápolna 16—17. századi működésére kevés, elsősorban közvetett adat utal. Ezek közül is figyelemreméltó az, hogy Fánccsy Borbála, a diósgyőri vár és birtokai zálogbirtokosa és egyben a tapolcai apátság kegyura „elfoglalta”, „elszakította” az avasi (de ekkor már protestáns kézen levő) egyháztól a kápolnát, majd ezt követően 1562-ben felújította, átépítette azt. Az átalakításokkal párhuzamosan, vagy ezt követően egy plébánost is rendelt az épülethez.⁶ Miskolc egyháztörténetének egykori szakavatott kutatója, *Marjalaki Kiss Lajos* megállapítása szerint ez az adat a kápolna meglétére és működésére vonatkozó, azt bizonyító legutolsó hiteles dokumentum. Jegyzeteiben és nyomtatásban meg nem jelent kézírataiban, munkáiban megállapítja, hogy ez a 15. században épült kápolna a Fánccsy Borbála-féle felújítást követően nem sokkal, de legkésőbb a 16. század végén — „miután nem volt rá szükség” — megszűnt, lassan elenyészett.⁷ *Marjalaki Kiss* ezt a megállapítását minden bizonnyal arra alapozta, hogy Fánccsy Borbála 1563-ban meghalt. Halála pedig a miskolci szűkkörű katolikusság legvégső bátyjának összeomlását jelentette.

A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy valóban megszűnt-e a 15—16. századi kápolna, s igaz-e az a korábbi történetírói állítás, hogy Mindszenteke csak az 1700-as évek elején épült új kápolna.

Marjalaki Kiss feltételezése, azaz a kápolna 16. századi megszűnése mellett szól a reformáció gyors térhódítása, ill. győzelme településünkön, majd az apátság önállóságának megszüntetése és a szendrői uradalomhoz történő csatolása. E megállapítások értelmezése során nagyon lényeges az, hogy 1564-ben a diósgyőri koronauradalomnak Perényi Gábor személyében olyan új zálogbirtokosa lett, aki a reformáció terjesztésének nemcsak területünkön, hanem országos vonatkozásban is kiemelkedő zászlóvivője volt.⁸ Perényi sem a tapolcai apátságnak, sem a mindszentekei kápolnának nemigen adhatott támogatást. Kegyurasága és kapcsolata jobbára kimerült az apátsági javak, jövedelmek élvezetében. Ennek a kapcsolatnak érdekes állomását jelentette az 1561. év. Ekkor az apátság használhatatlanná vált tapolcai épületeiből az apát beköltözött Miskolcra, azaz Miskolcon „szerzett egy apátsági curiát”. Ezt az épüle-

tet (számos átalakítás után a mai Kossuth u. 2. sz. ház) 1563-ban feldúlták az „erdélyiek” és túszként az apátot is magukkal vitték Tokajba. Innen Perényi Gábor mentette ki. Közötte és az apát között létrejött egy tranzakció, amely szerint az apát a „katolikus végvár” Nagyszombatba távozhatott, birtokainak bérletét és dézsmáit ennek ellenében viszont Perényi Gábor kapta meg.⁹ Ezt az állapotot, ill. kapcsolatot Perényi Gábor halála, majd felesége — Guthi Országh Ilona — halála ismét megváltoztatta. A diósgyőri uradalom új zálogbirtokosa ugyanis 1569—1570-től Enyindi Török Ferenc lett, akinek a felesége Guthi Ország Borbála volt, s így sógorság révén kapta Diósgyőrt. Török Ferenc más feltételek között ugyan, de hasonlóan bérbevette az apátsági javakat.¹⁰ Ez alól csak a miskolci „királyi ház” és a Szinvára épített malom, valamint két nolaji jobbágytelek jelentett kivételt.¹¹ A tized ekkori bérbeadása ellen a király tiltakozott. Ezt 1569-ben leiratban fogalmazta meg: „Nem kételkedünk, hogy tudomástok van a legközelebb elmúlt országgyűlés azon tárgyalásáról, a melyek szerint a jövőben az országban senki sem vehet bérbe tizedeket, hanem csak mi. Mivel azonban *értessültünk róla, hogy a tapolcai apátságnak nem kevés tizede van*, s azt idáig Török Ferencz bérelte az apáttól, a jövőt illetően ezt mi kívánjuk magunknak megtartani, kibérelni. Meghagyjuk tehát, hogy erre a rendelkezésünkre hivatkozva idézzétek magatok elé a most Komáromban tartózkodó apátot, s a tizedet a szokott díjért a mi számunkra vegyétek bérbe tőle.¹² A tizedek királyi bérletét csakhamar követte az apátsági birtok egészének világi, elsősorban katonai célokra történő felhasználása. Ez már annak eredményeként történt, hogy 1570-ben a tárgyalások ideje alatt az apát meghalt. A kamara ezt követően, a zavaros helyzetet kihasználva lefoglalta és a szendrői uradalomhoz csatolta az apátság birtokait.¹³ Az 1571. évi összeírásban a tapolcai apátság javai már a szendrői uradalom elidegeníthetetlen javaiként vannak feltüntetve. Jövedelme még 1597-ben is a szendrői vár fenntartására szolgált.¹⁴

A kápolna történetét a reformáció győzelme és az apátsági birtokok szendrői uradalomhoz történő csatolása mellett még számos más tényező is alakította, befolyásolta. Közvetlenül az, hogy az alig 10 hold kiterjedésű Mindszent település a reformáció győzelme után egy református közegben elhelyezkedő katolikus szigetté, kápolnája pedig kihívó katolikus objektummá vált. Közvetve pedig mindenképpen hatással volt Mindszent történetére az, hogy 1596-tól, Eger török kézre kerülésétől az egri püspök és káptalan csaknem egy évszázadig (a török 1687. évi kivonulásáig) Jászón, majd Kassán székel.¹⁵ Tehát nemcsak az apát volt távol — túlságosan sokat nem törődve a javadalommal —, hanem a biztonságot jelentő és az irányítást megvalósító felügyelet is.

Ezek az adatok valóban azt sejtetik, hogy a kellő támogatás, majd a papok és pártfogók nélkül maradt mindszeri kápolna a reformáció miskolci eseményeinek következményeként már a 16. század végén megszűnt, ill. megszűnhett, a 17. század közepére pedig végképpen elenyészett.

Az 1606., 1622., 1628. és 1631. évekre vonatkozó és részben újabban feltárt adatok birtokában szükséges kiegészítenünk a kápolna történetével foglalkozó feldolgozásokat. Ezt indokolja az, hogy az 1606-os oklevél szerint a tapolcai apátság birtokait, a mindszeri kápolna intenciós, azaz misealapítványi jövedelmével együtt a diósgyőri uradalom bérlői kapták.¹⁶ A további három oklevél

névszerint említi azokat a mindszei oltárnokokat (Tolnay István, Eölvédy Albert, Egri Dénes), akiknek működése eredményeképpen az oltáralapítványok jövedelmei realizálódtak.¹⁷ Ezek az adatok azért fontosak, mert ha a mindszei egyház intenciós kötelezettségeit teljesíteni tudta, ez csak abban az esetben volt lehetséges, ha a kápolna létezett. E négy adatot ha kiegészítjük a Fánecy Borbála-féle 16. századi felújítással, biztosan állíthatjuk, hogy a mindszei kápolna létezett és 1507—1631 között folyamatosan működött.

A tapolcai apátság 16—17. században folyamatosan „szétszóródott”, „elveszett”, „eladományozott” javainak visszaszerzésére eredményesen csak a 18. század első évtizedeitől került sor. Eszterházy Károly¹⁸ egri püspök canonica visítatioja a 18. század második felében ennek eredményeiről már számot ad. Püspökségének idején már megerősödött a katolikus egyházi élet az apátsági területeken, közöttük is főleg Mindszenten. Településtörténeti szempontból Mindszent ekkorra már teljesen összeépült Miskolccal, valójában Miskolcnak egy (később két) utcája, amelynek Tapolcával való kapcsolata lényegében megszűnt. Tapolca ugyanis az ekkori leírások szerint (az összeírásokat is beleszámítva) már lakatlan pusztahely.¹⁹ Eszterházy Károly egri püspöksége ideológiai-vallási szempontból az ellenreformáció helyi eseményeivel is összekapcsolódik. Mindszent ezekben az eseményekben is fontos szerepet játszott. Ebben az időszakban, a történeti leírások, feldolgozások és a templomon elhelyezett tábla szerint 1728-tól került sor a mindszei templom korabeli, torony nélküli, de a korábbinál reprezentatívabb formájának kialakítására.

Mindszent történetében a 17—18. század fordulóján Petrik András egri kanonoknak, tapolcai apátnak voltak nagy érdemei. Adataink szerint 1695—1716 között tevékenykedett és alakította a település építészeti képét. Az egri érseki levéltárban őrzött iratokból tudjuk, hogy ő építtette a mindszei, ún. apátsági udvarban a kétszintes parochia épületet. Mindez azért érdemel figyelmet, mert ebben, az akkor még körülkerített udvarban helyezkedett el a Mindenszentekről elnevezett templom is. Egy 1716-os összeírás szerint ezt a templomot 1706-ban renováltatta és befedette „jóminőségű anyaggal”. Az újonnan fedett tető szentély feletti részére huszártornyot állíttatott, amelyet két haranggal látott el.²⁰

A rendbetétel, ill. felújítás ténye arról győz meg bennünket, hogy ekkor egy, korábban fennállott templom munkálatairól van szó. Ha a 18. század elején egy létező templomot újítottak fel, akkor feltételezhető, hogy ennek a 17. században már állnia, funkcionálnia kellett. Egy kápolna-templom viszont az 1631-es oklevél tanulsága szerint létezik Mindszenten. Ebből következik az a feltételezésünk, hogy a két említés között igaz hetven év telik el, mégsem gondolhatunk arra, hogy a korábbi építmény megszűnt, majd annak a helyén, esetleg annak a romjain új templomot emeltek. Valószínűbb az, hogy arról a kápolnáról van szó, amelyre 1507-ben először utal egy okleveles feljegyzés, majd amit 1562-ben helyreállíttatott Fánecy Borbála. Ugyancsak ennek a templomnak kellett léteznie 1602-ben, 1622-be 1628-ban, 1631-ben, valamint némi felújítással, átalakítással 1706-ban.

1710-ben, az 1706-os állapotra utalva a mindszei templomot az összeírás a következőképpen említi: a „templom” szentélye felett „tornyocska” van két

haranggal, amelyet (ugyancsak) az apát „szerzett”. A templom mellett felépített, ill. kialakított sekrestye hasonlóan „Petrik műve”. A templom belsejében az alábbi berendezési tárgyak találhatók: *ezüst kehely* aranyozva, *casula*, stólával és bíbor színű *manipulussal*. Van ezenkívül még egy selyemből készült *casula* és egy *alba* is, valamint *ezüst kehely patenával*.²¹

Ezek az adatok azt mutatják, hogy II. Rákóczi Ferenc által kinevezett²² Petrik András tevékenységének, ill. az apátsági birtokok jövedelme felhasználásának középpontjában az építkezés állt. Ugyanis a gazdasági jellegű építmények létesítése (fogadó, serfőző ház) is az ő időszakában kezdődött el. Az építkezések összekapcsolódnak az apátsági birtokon folytatott gazdálkodás egyfajta racionalizálásával, a korábbinál lényegesen jelentősebb anyagi-gazdasági fedezet megeremtődésével.²³

Petrik Andrást követően 1716-tól III. Károly király Althán (Althann) Mihály Frigyes 1718-tól váci püspöknek juttatta a tapolcai apátságot. Számára a névleges tapolcai apáti címet a király azzal a megkötéssel adta, hogy a korábbiakhoz hasonlóan tartson ő is Mindszenten plébánost, de ez a személy mostantól olyan legyen, aki mindenben és mindenkor alkalmas és méltó a távollevő apát helyettesítésére.²⁴ A királyi meghagyás végrehajtása eredményeként (amely már egybeesik azzal az új társadalmi-politikai helyzettel, amit területünkön a Rákóczi-szabadságharc utáni időszak jelentett) Althán (Althann) Mihály mindszenti plébánosa az ellenreformáció egyik agilis képviselője, Talián (Tallian) Lajos lett. A miskolci városi jegyzőkönyvekben Talián (Tallian) mindszenti plébánosságára 1713-ban utal az első adat. (Ez csak abban az esetben lehetséges, ha Althán Mihály Talián Lajost korábbi plébánosi funkciójában meghagyta, ill. megerősítette.²⁵)

Althán Mihály, haláláig, 1734-ig töltötte be ezt a méltóságot. Tevékenysége elsősorban az egyházi építészet vonatkozásában fontos fejezete Mindszent településtörténetének.²⁶ A történeti feljegyzések az ő nevéhez kötik a templom 1728-ban megkezdett újrakezdését a régi templom lebontása után, annak helyén.

Ezzel összefüggésben említjük, hogy a templom 1706. évi felújítását követően 1717-ben elkészítették a tapolcai apátság birtokainak (ingó és ingatlan javainak) összeírását. A terjedelmes iratcsomó viszonylag teljes képet ad az apátság 18. század eleji társadalmi-gazdasági berendezkedéséről, birtokviszonyairól és gazdálkodásának egészéről.²⁷ Ebből az anyagból itt csupán a feljegyzéseknek arra a részletére utalunk, amely megfogalmazza, hogy a „városi (ti. Miskolc) alsó részén a hegy alatt van Mind Szent Utca, melynek alsó részén van az apátság háza.” (Ez a ház olyan kétszintes kőépület, amelyet Petrik András építtetett és amely kettős rendeltetésű: egyrészt egyházi, másrészt gazdasági, amennyiben innen irányítják az apátsági birtokok gazdálkodását.) A leírás megjegyzi, hogy az épülethez „elég tágas udvar és kert” tartozik. Az „apátsági ház” melletti templomról hasonlóan szól az összeírás, megjegyyezve azt, hogy a templomot kőből emelték, s természetesen az apátságé az épület.

A 18. század szépszámu és viszonylag gazdag anyagot tartalmazó templomi összeírásainak időrendi sorrendben 1733-ból, majd 1745-ből (ez utóbbi már Foglár György tapolcai apátságának ideje) maradt fenn dokumentum. Az 1733-as Conscriptio azt igazolja, hogy 1728-ban Mindszentén új templom

1. kép. A Mindszenti templom főhomlok

2. kép. A mindszenti templom főoltára a szőszékkel szata

építése kezdődött el.²¹ (Az összeírás ennek okáról egyértelműen nem tájékoztat, de igazságában nincsen okunk kételkedni.) Az 1745-ös dokumentum ezzel kapcsolatban utal arra, hogy 1743-ban Máriássy püspök „ujjonan Veres Fényü Sendelyel, olayos Veres Vestékkal meg festetvén bé fedette”, frontiscipiumát — azaz homlokzatát — „nagy költségü ékes statuákkal, Czirádákkal és Oszlopokkal perfectiora (befejezésre) vitte. Oratóriumokat és kétt oldalon stukaturával, Pádimentummal elkészítette, az Egész Templomnak ablakait üvegekkel, rostélyokkal, rá mákkal, ajtókkal, faragott Pádimentummal, nagy költségü székekkel meg rakatta. A nagy Oltárnak antipendumát faragott kőből kő garádicsal, Tabernaculumot, Praedicalló Széket, a nagy Oltár előtt függő nagy Lámpát, úgy a többi négy Oltárra fábul faragott antipendumokat kő Garádicsokatt, midenikre hat hat gyertya tartókatt, és az Oltárokon lévő nagy rá más képeket, az Credentián álló alabástron szín festékkal aranyozva Lévo kétt gyertya tartótt egy Crucifixussal (feszülettel), kriptát ex fundamentó (alapjaiból) tölgy fa vasass ajtókat, két szentelt viz tartótt faragva kőből, aranyozva, ugy a consecratiocor kívántatott falban lévő kő és vasból való meg aranyoztatott gyertya tartókat, és három posztós Széket Csináltatott.”²⁹ Ez egyértelműen azt bizonyítja, hogy Máriássy Sándor (1735—1743) a csupasz falakig elkészült épület kivitelezését folytatta, tehát az új épületre tett új tetőt és a többi munkákat is az új templomon végeztette. Abban persze van okunk kételkedni, hogy a tető 1743-ban, Althán halála után 9 évvel készült. Tető hiányában ugyanis a többi felsorolt munka sem készülhetett volna 1743-ig. Inkább a tető fazsinde lyének felújítására, festésére, vagy újrafestésére gondolhatunk.

Ezek a munkálatok tehát olyan külső és belső átalakításokra utalnak, amelyek a templomot alaprajzában nem érintették, nem változtatták meg, de a lehető legteljesebb mértékben készítették elő az 1744. évi felavatást, felszentelést.

A templom felszenteléséről, akkori állapotáról hasonló részletességgel tudósít az 1746. évi canonica visitatio. Eszerint a templomot 1744-ben Péter és Pál apostolok ünnepén szentelték fel.³⁰ Ugyancsak ebből az egyházlátogatási jegyzőkönyvből alkothatunk képet a homlokzat korabeli „tündökletes” kialakításáról. A leírás szerint 1744-re elkészült az építmény gazdag szobordíszje is. Az összetett ívű oromzat szoborfülkéiben középen a gyermek Jézust tartó Mária csillagkoszorús szobra, ettől a jobbra és balra lévő fülkékben pedig Péter és Pál apostolok szobra állott. Ez utóbbiak a későbbi átalakítások során megváltozott homlokzat más pontjain kaptak helyet. Az oromzatot legfelől nagyméretű aranyozott kereszt koronázta, ugyancsak aranyozott kereszt díszítette a tető szentély fölötti részét is. A lizénákkal tagolt homlokzat lábázat fölötti mezőjében ugyancsak szoborfülkében kapott helyet Szent István és Szent László szobra. A középső rilazit nagy hegedűablakkal áttört mezőjének látványos díszje volt a templom gazdag plasztikájú kapuzata, amelyet alacsony oszlopszéken álló korintuszi oszlopok fognak közre. Az oszlopos keretezést változatosan tagozott párkány zárja le. A párkányra ültetett két volután lendületes mozdulatú a főpapi jelvényeket tartó angyalokkal. Az együttest koronázó mezőben az építető főpapok domborművű, festett címerei láthatók. A kőfaragvánnyal, kőkeretezéssel egykorú a templom főbejáratát, valamint a kripta ajtaját záró kovácsolt vas ajtó- vagy kapuszárny. Az összeírás megemlékezik a templom

hajójának elegáns és magas boltozatáról is. 1744-ben a belső térben 12 darab aranyozott gyertyatartóval díszített kő felszentelési keresztet helyeztek el. Ugyancsak reprezentatív alkotás a kórus alatt elhelyezett, fémfedényekkel ellátott aranyozott szenteltvíz tartó. A szentély oldalain szimmetrikusan elhelyezett két sekrestye fölött oratóriumokat képeztek ki. A leírás szerint ebben az időben már készen állt a templom öt oltára és gazdag szószéke is. A szószékek felszenteléséhez szükséges tabernáculumok, feszületek és gyertyatartók nagyobb része is elkészült a templom felavatására.³¹

Hátra voltak még viszont a festő és aranyozó munkák. (Ezzel kapcsolatban írja Máriássy Sándor 1775. március 29-én egy levelében, hogy a belső kiképzés, távozásának időpontjában, 1743-ban befejezetlen maradt. Ezt a munkát sem ő, sem pedig utódai nem folytatták. A főoltár festő és aranyozó munkái még 1775-ben sem készültek el, csak 1777-ben. Ez viszont nem volt akadály a főoltár felszentelésének 1748-ban.³²) Így tehát 1748. november 21-én felszentelték a főoltárt. Ennek „képfaragó fő maistere” Johann Michael Singer egri szobrász volt.³³ 1751-ben még több kőműves, lakatos, kovács, kép- és kőfaragó mester dolgozott a templomon, s közöttük még ekkor is egyik mester az egri Singer. A mesterek munkáiról megmaradtak azok a feljegyzések és számlák, amelyek a textilbevásárlásokról, textilszükségletekről tanúskodnak.³⁴

A Máriássy Sándor apátsága idején elkezdett templomépítési és díszítő munkák az öt követő apát, Foglár György (1744—1754) időszakában is változatlan intenzitással folytatódtak.

A templom felavatása (a korábbi leírásoknak megfelelően) 1744-ben megtörtént, de Máriássy Sándor, mivel távozása miatt kénytelen volt befejezetlenül otthagyni a templomot, összeállította a legközelebbi jövőben pótlandó hiányosságok, szükséges korrekciók jegyzékét. E jegyzékből is kiderül, hogy 1743-ban az oltárok festése még nem készült el. Másrészt szándékában volt a templomot kőkerítéssel körülvétni, amelyen két kaput kívánt nyitni. Egyik kapu a temető felé, a másik pedig az utca irányába nyílt volna. Úgy gondolta, hogy szükséges „a templom elejét vízi kővel flastromoztatni, környül pedig egy sor faragott kővel, kő oszlopokkal és faragott kövekkel” kirakatni, azaz a templom lábazatát elkészíteni. A sekrestyébe „tölgy fa deszkából Kép faragó munkával almáriomot és faragott kőből Lavatoriumot” gondolt. „A négy kisebb oltárra két-két angyalt, a tetejére nagy Czirádákat és az egész oltárokat, Praedicalló széket, alabástrom Színbe festetni és a rajta Levő Kép faragó munkákat finom arannyal meg Aranyoztatni” látta szükségesnek. Mindegyik oltárra kelyheket, misekönyveket, uniformis casulákat és ezüst cibóriumot akart tételni, valamint a kórus felett való „padlásra járó garádicsot” kiképezni. El akart még helyezni a templomban egy orgonát, valamint két olyan harangot, amelyek közül az egyik hat, a másik pedig tíz mázsa súlyú. E két harang szükségességét azzal indokolta, hogy van ugyan a templomnak már korábról származó két harangja, de közülük az egyik megrepedt, s ezáltal használhatatlanná vált. A harangok elhelyezéséhez szükség volt még egy újonnan felállítandó haranglábra. A gazdasági épületek sorában pedig

szükség volt egy istállóra, egy szekérszínre és az „apátság residentiája felől” egy kerítés megépítésére.³⁵

Máriássy Sándor a hiányjegyzék elkészítésekor még nem is sejtette, nem is sejtette, hogy a tapolcai apátság birtoklásában és ezen keresztül a mindszei templom fenntartásában az elkövetkezendő évtizedek nagy változásokat hoznak, s ezzel párhuzamosan súlyos anyagi (ezen túl más, egyéb természetű) gondokat eredményeznek. Ezek a gondok pedig az ő távozását követően nemsokkal később jelentkeztek.

1743. évi elkerülését követően 1745-ben Mária Terézia Máriássy Sándort szepesi préposttá nevezte ki. A megürült tapolcai apáti széket Foglár György egri kanonoknak adományozta, meghagyva, hogy a birtokok jövedelméből egyrészt az apátsági épületeket állítsa, ill. állíttassa helyre, másrészt az általa megkezdett egri internátust (Fogláriánum) fejezze be.³⁶ Foglár György mindszei tartózkodása eredményeként, racionalista gondolkodására jellemzően, elsősorban iskolák és olyan gazdasági létesítmények születtek, mint pl. a mindszei curia és Miskolc-Mindszei határában az „Arany Bárány” fogadó.³⁷

A gyarapító Foglár György után a tapolcai apátság első, nem magyar főpapja, Athembs (Altemps) Károly 1765-től élvezhette a tapolcai apáti címet, ill. az apátsági birtokok jövedelmét.³⁸ Elődjéhez hasonlóan, ő is bérbeadta az apátság javait, azzal a különbséggel, hogy az egyházi és gazdasági (kereskedelmi) építmények fenntartására összehasonlíthatatlanul kevesebbet költött, ill. fordított. Miklósi Ferenc miskolci főesperes 1775-ben arról számolt be Eszterházy Károly egri püspöknek, hogy Athembs az apátság évi jövedelméből csupán 150 forintot fordított a templom karbantartására. Ebből következett az, hogy a plébánia épülete (amelyet Petrik András alapított) az idők folyamán roskadozó és tűzveszélyes állapotba került. Athembs Károly nemcsak az építmények állagával nem törődött, hanem helybeli papjainak ellátásáról sem gondoskodott. Miklósi e helyzetből való kilábalást a bérleti rendszer megszüntetésében, azaz a „bérletek felszabadításában” látta. Ez az elképzelés a korábbiakhoz hasonlóan az elkövetkezendő években, évtizedekben sem valósult meg.³⁹

Mindszei község település- és egyháztörténetében ismételtelen új fejezet kezdődött Athembs Károly 1775-ben bekövetkezett halála után. Adataink arra utalnak, hogy az apáti tiszt 1775-ben betöltetlen maradt, majd 1776-ban Mária Terézia Bacsinszky András munkácsi püspöknek, ill. a munkácsi görög katolikus püspökségnek adományozta az apátság megmaradt javait, ezzel együtt jövedelmét. Ez az adományozás 1777/1778 között az egri érsek és a munkácsi püspökség között éles vitára adott okot. A vitába bekapcsolódtak a kormányhivatalok és ezek véleményén keresztül Mária Terézia is. A sarkalatos kérdések egyike az volt, hogy Bacsinszky a mindszei templomot a görög katolikusoknak kérte átadni. Másrészt azt kérte, hogy Görömbölyről — amely ekkor valóban görög katolikus többségű település volt — távolítsák el a latin szertartású papot. A Kamara ebben a kérdésben azt javasolta a Helytartótanácsnak — mivel „a templom átadását botrány nélkül nem lehetne megvalósítani” —, hogy a mindszei templom továbbra is feleljen meg ere-

deti rendeltetésének, tehát maradjon latin szertartású. A Kamara ezt azzal indokolta, hogy a mindszenti templom a római katolikus hívek részére, római katolikus templomnak és hasonló kegyúri támogatással épült, ezen túl pedig nem alkalmas görög szertartás megtartására, lefolytatására. A mindszenti templom a vita és perlekedések után is megmaradt tehát latin szertartásúnak. A levélváltásokból tudjuk, hogy az új mindszenti plébános Bacsinszky és Eszterházy közös megállapodása eredményeként került a településre. E funkció birtokosa Koncsek Balázs lett, akiről mint maklári plébánosról Bacsinszky-nak is „jó emlékei” voltak.

A mindszenti templom további fenntartásával kapcsolatban Bacsinszky „tisztességes kompromisszumot” ajánlott fel. Hajlandó volt évi 200 forinttal támogatni, de többet azért nem kívánt adni, mert „a mindszenti templom és plébánia a diósgyőri koronauradalom területén van és annak érdekeit szolgálja.”⁴⁰ Eszterházy belátta, hogy Bacsinszky többre nem kötelezhető „bizonyító okok híján”, ezért a Helytartótanácsot kérte, hogy a templom „illető javadalmazásáról gondoskodják”. Ezt a kérést Mária Terézia teljesítette. A munkácsi püspökséget felmentette a mindszenti templom kegyurasága alól, s a védnökséget a kincstárra bízta. A kincstár ezzel a kötelezettségével a diósgyőri koronauradalom helyi irányítótestületein keresztül élt. (A mindszenti plébániát 1778-ban ennek megfelelően már a kincstár építette.⁴¹)

Hátra volt még a görömbölyi problémák rendezése. Ezt most csupán annyiban érintjük, hogy a munkácsi püspökségnek vallási bázisa, másrészt túl nagy érdekeltisége nem maradt Mindszentben, jószágigazgatóságának székhelyét ezért a görög katolikus vallási többségű Görömbölyön alakította ki.

Bacsinszky a későbbiekben nem sokat foglalkozott a tapolcai apátság javadalmaival. Ebben minden bizonnyal nagy szerepet játszott újabb elfoglaltsága. Ezt egyrészt a munkácsi püspökség Ungvárra történő költözése jelentette, másrészt az, hogy részben a mindszenti kudarc feledtetése, ill. érdemeinek elismerése eredményeként Mária Terézia kinevezte titkos tanácsosává. Ez utóbbi mellett energiáját egyházmegyéjének berendezése töltötte ki, ill. kötötte le.⁴²

Mária Terézia — korábban már említett — rendelkezésének megfelelően a mindszenti egyházi építmények karbantartásának kegyúri kötelezettségeit a diósgyőri koronauradalom látta el. Ennek megfelelően a koronauradalom 1833. évi összeírásában már ott találjuk „Harmadosztályú, vagyis kegyúri épületek” megnevezés alatt a „Sz. Péter és Sz. Pál templom”-ot, az „Alsó plébániá”-t, az „Aggothon”-t, az „Alsó kántor háza”-t, a „Leányiskola”-t a tanítólakással, a „Három osztályos elemi iskolá”-t és végül a „Szent Anna templom”-ot.⁴³ A leírás viszonylag szűkszavú tájékoztatást ad a mindszenti templomról. Eszerint „a Zöld-fához címzett uradalmi vendégfogadó környékén (ti. Miskolc és Mindszent határában, a miskolci részen emelt objektumról van szó) áll a Sz. Péternek és Pálnak nevezett (szentelt) templom. Szabályos stílusban jó anyagból szilárdan épült, zsindeletetűzetel, s minden szempontból jó állapotban van és az alsó plébániához tartozik. Az utcáról nyíló bejárata gyalult lécekből művésziesen van kidolgozva kétszárnyúra, ezen át lépünk be a telekre, vagyis a templom udvarára, amelyet kőfal határol s kerít,

s a főkapun kívül két oldalbejárat is van rajta. A telek közepén álló templomba kétszárnyú vaslemezzel borított kapu visz be, hozzá négyszögletes kőlapokkal kirakott út visz. A gazdagon aranyozott főoltáron kívül 4 aranyozott oldaloltár van, pad pedig négy oszlopban keményfából 32 darab. A szószék is helyenként aranyozott. A középső boltozatról lefüggő üvegcsillárt a hívek mostanában csináltatták. A templom-főajtótól balra van a kórus feljárat s jó az orgona is. A kórustól jobbra visz a feljárat az alacsony toronyba, ahol három harang és egy óra van elhelyezve. A szentély mindkét oldalán van egy-egy sekrestye, mindkettőből feljárat vezet az oratóriumba. Ablakai vasráccsal és dróthálával vannak ellátva, a sekrestye bútorzata pedig keményfából készült. A templom udvaráról bal oldalt vaskapus lépcső vezet le a boltzott kriptába. A templom belső tere $18 \frac{5}{6}$ öl hosszú és $7 \frac{3}{6}$ öl széles. Az udvarral együtt $478 \frac{4}{6}$ négyszögöl területet foglal el.”⁴⁴

A leírás meglehetősen szűkszavú, de még így is lehetőséget ad egy közel évszázaddal korábbi állapottal való összehasonlításra. 1744-ben, amikor felavatták a templomot, feltűnő volt „a templom hajójának elegáns és magas boltozata”, ez most is megragadta a szemlélőt, hiszen a „művésziesen kifaragott boltozat”-ról is szó esik az összeírásban. A szentély, amelynek mindkét oldalán egy-egy sekrestye volt, s amelyből feljárat vezetett az oratóriumba, hasonlóan változatlan maradt az eltelt évszázad alatt. Sokkal fontosabb viszont az, hogy mi valósult meg abból a „hiánylistá”-ból, amelyet a templom felavatását követően Máriássy Sándor készített. Máriássy olyan kőkerítést kívánt a templom körül építtetni, amelyen két kapu van. Ezek a templomudvar kialakításával kapcsolatos elképzeléseihez hasonlóan szintén megvalósultak. Máriássy a meglévő és használható egy haranghoz még másik kettőt kívánt csináltatni. Az 1833-as összeírás szerint ez is megvalósult. Máriássy leírásához képest az összeírás meglehetősen szűkszavú, így a belső berendezési tárgyakkal kapcsolatban nem ad felvilágosítást.

A Mindszenti templom építéstörténetében a következő (és egyben utolsó) állomást az 1857. évi királylátogatás, majd ennek következménye jelenti. Ferenc József a monumentális templom láttán felajánlotta az egyik torony kiépítését a templomra. Annak felépítésére, mint kegyurat, a diósgyőri koroauradalmat utasította.

Ezzel egyidejűleg az egeri érsek is jelentős összeget ajánlott fel, majd ez kiegészülve a lakosok adományaival megeremtdött a feltétele a másik torony felépítésének is. 1864-ben megkezdődtek az építkezések, s még ennek az évnak a végén az egyik toronyra a kereszt is felkerült.⁴⁵ A két torony felépítésével, tehát a 19. század utolsó harmadában építészeti szempontból kialakult a Mindszenti templom mai formája. Az eltelt több, mint egy évszázad alatt csak olyan felújításokra, kiegészítésekre került sor, amely a templomot alapvetően nem érintette.

Tanulmányunk további részében a templom műtárgyainak leírását kívánjuk adni. Jóllehet rendelkezésünkre áll néhány, korábban említett összeírás anyaga, ezekre mégsem kívánunk minden vonatkozásban hivatkozni. Azokat a tárgyakat vettük számba, amelyek 1979/1980-ban használatban, vagy használaton kívül megtalálhatók voltak a templomban, s ezek közül is kiemeltük azokat, amelyek történeti, iparművészeti jelentőségűek.

MINDSZENTI RÓM. KAT. PLÉBÁNIA-TEMPLOM
(Szent Péter és Pál)

JELLEGE:

Szabadonálló, U alakban körkerítéssel körülvett telken álló, utca kereszteződésnél térre néző főhomlokzattal, É—Ny D—K tájolású, két eklektikus homlokzati toronnyal, egyhajós barokk templom.

KÜLSŐ

Téglalap alaprajzú hajó, enyhén lapított félköríves záródású szentéllyel. A szentély oldalain szimmetrikusan elhelyezett sekrestye-bővítményekkel, ezek fölött csigalépcsőn megközelíthető oratóriumokkal, a hajóban orgonakarzattal.

Az 1864-ben felhúzott tornyok megváltoztatták a korábban feltételezhetően szoborfülkés, hullámos magas barokk attikával koronázott homlokzatot.

Főhomlokzata dekoratív hatású. Az épületet alul magas, kettős, tükrös lábazat veszi körül. Az enyhén kiugró homlokzati rizalit kiemelkedő dísze a festői, gazdag szobordíszes bejárat. A középrizalított páros, kerubfejes kompozit pilaszterek keretezik, az alsó enyhe kiülésű osztópárkány magasságáig. A főpárkány és az osztópárkány között széles, semleges homlokzati sáv húzódik. Jelen állapotban feltehetően a homlokzat főpárkánya magasságáig az eredeti barokk állapotot őrzi, melynek végleges formáját 1743-ig nyerte. A középrizaliton kórus magasságban nagyméretű hegedűablak, a rizalit két oldalán a középső hegedűablak felső íve indításának magasságában egy-egy félköríves, zsalus, keretelt, kötényes ablak. Az oldalablakok tengelyében a bejárat párkánya magasságából induló egy-egy szoborfülkében, — melyeknek keretelése a fölöttük levő ablakokhoz hasonló, de kötény nélküli — Szent Péter és Pál nagyméretű, alacsony számolyposztamensre állított szobra.

Az 1864-ben átépített felső homlokzati rizalit jellegében (valójában jellegteleniségében) élesen elválik az alsótól. A toronyköze gerinc vonalánál magasabb, kváderes keretezésű timpanonos oromfal került. A főpárkányon ülő tükrös lábazat fölött jellegtelen keretelésű szoborfülkében a barokk attikából kiemelt csillagkoszorús madonna-szobor. A tornyok sarok lizénáinak belső párdarabjai előtt — ugyancsak a barokk együttesből származó — Szent István és Szent László szoborral. Az említett négyzetes testű toronypárt a timpanon magasságában osztópárkány, fölötté újabb párkánnyal zárt tükrös lábazat bontja. Stukkós, volutás fejezetű lizénákkal tagolt tömegét egyszerű órapárkánnyal díszített, magas, gazdagon tördelt, változatos tömegű párnatagokból összeállított sisak koronázza. A tornyokon és az attikán újabb keletű aranyozott latinkeresztek, illetve nagyméretű kettős kereszt, a tetőgerinc szentély feletti végén szép, cirádás kovácsoltvas barokk kettős kereszt.

BELSŐ

Kétboltszakaszos, csehboltozatos hajó, orgonakarzattal, melynek balluszteres mellvédje újabb keletű. Az enyhén ovális kupolaboltozat homlokíveiben igen magasán vágott, alacsony szegmentíves ablakokkal, széles vállókkal. A hajó falait páros, a sarkokban csonka, ill. kombinált kerubfejes kompozit lizénák tagolják. A hajónál keskenyebb, íves záródású szentély boltozatfiókjában a hajóhoz hasonlóan, két szegmentíves, alattuk két egyenes záródású ablak.

BERENDEZÉS

SZENTÉLY

FŐOLTÁR (MENSA)

Terebélyes, szarkofág formájú stípes kétlépcsős márványpódiumon. Antipendiumán lapos, bonyolult indás ornamentikával körülfont kartusban Máriássy-címerrel. Rajta nagyméretű, tölgyfából faragott, váltakozó konvex-konkáv felületekből kialakított tabernaculum. Belsejében öt kehelyszekrényel, középső, nagyobb mélyített fülkével, alsó részében öt kis fiókkal. Gazdagon aranyozva, a stípessel rokon indadíszekkel. A tabernaculum változatos profilú homlokzati párkányán a húsvéti ünnepkörben cserélhető díszítményekkel, um.:

Feltámadó Krisztus (finoman faragott barokk szobrocška, a kezében tartott zászló rúdján újabb keletű himzett lobogóval) Agnus Dei (fekvő, díszes-csattos evangéliumos könyvön nyugvó szépen faragott, ezüstözött kinyújtott lábú báránnyal). A tabernaculumot kiegészítő retabulum szélein levő hangsúlyos volutákon adoráló angyalpár. Az egész együttest a tabernaculum csúcsára állított sugárkévés talapatú feszület koronázza. Mind a mensa, mind díszítményei az antependiumon levő színes, festett címer kivételével alabástrom színűre mázoltak, a plasztikus építmények dúsan aranyozottak. Igen szép asztalosmunka.

FŐOLTÁR (KERETÉPÍTMÉNY)

A szentély íves zárófalának két ablak közötti mezőjét teljesen kitöltő, boltozatig érő hatalmas barokk dekoráció. A külső és egyben hátsó keret nehéz omlású kárpit módjára van kiképezve. A hatalmas fából faragott függőnyt a belső főpárkány magasságának két repülő, heves gesztusú angyal feszíti ki. Az aranyrojtos drapériát alul a tabernaculum magassága fölött ugyancsak nagyméretű, extatikusan lobogó drapériákba burkolt angyalpár igyekszik megtartani. Az eképpen kiképzett háttér előtt változatos profilú, többszörösen tört-ívű keret, melyet dúsan leomló rózsagirlandok vesznek körül. Perforált felső pártájában voluták és *gally-díszek között istenszem*. Az egész kompozíciót kisebb rocaille-os baldachin zárja, ormán felhős sugárkoszorúval *díszített pajzsos héber JAH-VEH felirattal*. A keretben Kovács Mihály 1855-ben festett Szent Péter és Pál apostolokat ábrázoló képe.⁴⁶

*A teljes oltárkompozíció faszobrászi munkáit Georg Michael Singer egri képfaragó készítette 1748-ban.*⁴⁷

KÁNONTÁBLÁK

3 db. Ebből egy-egy az evangéliumi, ill. leckeoldalon [ez utóbbiban az eredeti nyomtatott szöveggel: ...AGRIAE TYPIS SCHOLAE EPISCOPI (AE) 1776.]. Szabálytalan áttört rocaille-os rokokó keretben. A tabernaculum előtti megközelítőleg téglalap alakú, burjánzó gallyas-volutás keretben.

GYERTYATARTÓK

A mensán mindkét oldalon öt-öt magas, volutás talpú, ballusztetes testű festett, aranyozott gyertyatartó.

KANDELÁBER

2 db (jelenleg az oratóriumban). Három volutás lábón álló, ballusztetes, faragott, embernagyságnál valamivel magasabb, zöld márványozással festett, aranyozott gyertyatartó-pár.

HÚSVÉTI GYERTYATARTÓ

1 db (jelenleg az oratóriumban). Három volutás lábón álló — eredetileg harmadik lába hiányzott, a pódiumra támaszkodott. Nagyméretű ballusztetes kandeláber. 1750 k.

SZENTSÍR

Alabástrom színűre festett, aranyozott, szarkofág alakú láda. Tetején két szeráf fejjel, Arma Christivel (jelenleg az oratóriumban). 1750 k.

MELLÉKOLTÁR

A szentély leckeoldalán álló, kisméretű, aranyozott gallyas ornamentikával díszített, kisméretű, stipes. Megközelítően négyzetes és a stipes szélességével egyező, annak modorában díszített retabulum. Az egyéb felszerelést nélkülöző kis együttes fölött igen finom, aprólékos áttört rokokó pártájú keretben nyolcsugaras madonnakép. A sugárkévék körül kerubfejekkel. Alul STELLA felirattal. 1750 k.

3. kép. Faragott rokokó padoldal a keresztelőkúttal

BALDACHIN

Az evangéliumi oldalon levő sekrestye ajtaja fölött. Hullámos, egymásba kapcsolt volutákból, rocaille-os pártákból komponált együttes, többszörösen tört ívű lambrequin-díszes párkányra szerkesztve. Mennyezetén sugárkévés háromszögbe helyezett istenszemmel. 1740—1750 között.

FARAGVÁNYOK

2 db. (az oratórium ablakokban). Feltépett-áttört, rácsos rocaille-os faragványok, melyek eredetileg az orgonakarzatot díszítették.

CÍMER

A leckeoldal sekrestyeajtaja fölé függesztve. Kartusba illesztett Máriássy-címer. Valószínűleg az orgonakarzat mellvédjéről áthelyezve.

4. kép. Keresztelőkészlet

CSENGŐKONZOL

Kovácsoltvas. Bőszégszaruból kihajtó, indás keretszerkezetből és ehhez kapcsolt rózsacsokorból áll.

SEDES

1 db asszimmetrikus támlájú, párnás-karos hajlított lábú ülőhely. 4 db zsámoly, valamennyin régi bordó bársonyhuzat, zöldmárványos festéssel, aranyozással.

PAD

A leckeoldalon álló, kétüléses, hullámos, profilált homloklapján bonyolult rocaille-os díszű bútor. 18. sz. második fele, magyar.

UMBELLA

4 db menetes testű, pogácsatagban és díszvázában végződő rúddal. A rudak osztótagozatai és a csúcsdíszek aranyozottak, törzse fehérre mázolja. Hozzátartozik 2 db, azóta áthúzott kisebb és nagyobb méretű keretre feszített mennyezet. A rudak copf-stílusúak. 18. század, magyar.

HAJÓ

MELLÉKOLTÁROK

4 db. A főoltárhoz hasonló, szarkofág alakú, rokokó stípus Máriaassy címerével díszítve. A mensa fölött díszesen faragott retabulum. (Az oltárok egymással szemközt párokban egyformák, csupán a képek keretcirádáiban és egyes növényi díszekben van eltérés.) A kereteket igen szépen faragott

5. kép. Kehely

6. kép. Kehely festett zománcképekkel

bonyolult, áttört ornamensű párták, öv és sarokdiszek gazdagítják. A négy mellékoltáron Kovács Mihály képei, valamennyi 1833-ból.⁴⁸ A déli oldalon Immaculata, Szent László, az északi oldalon Szent József és Szent István. Az asztalosmunka Johann Georg Michael Singer munkája, 1748-ból.

SZÓSZÉK

Golyvázódó, többszörösen tört ívű, tölcseres kosár. A kosár alatt nagyméretű, fából faragott, kiterjesztett szárnyú aranyozott sas. Szertelenül hajladozó indákkal keretezett ajtaja lant-formájú. Hangvetőjének párkánya alatt lambrequin-dísz. A hangvető négy erősen hajlított voluta-párból, ezek ormára helyezett díszes, párnán nyugvó, nagy, hasított koronával. Az egész szószék alabástrom színűre mázolja, plasztikus díszei aranyozottak.

KERESZTELŐ-MEDENCE

A hajó jobb oldalán, a szentély és a hajó találkozásánál levő keskeny homlokkal előtt álló építmény. Keretkompozíciója rendkívül gazdag. Kettős-kagylós, félgömb-formájú medencéjét alul voluta pártól körülvelt lábazat tartja, benne Máriássy címere. Az együttes felső építménye a nyitható medencetető alsó pereménél kezdődik. A falhoz simuló hátlap profilált keretű, törtíves mezőjében Krisztus keresztelését ábrázoló relieffel. A képmezőt kagylós tagozatból kiforduló rózsaaág és volutákon térdelő adoráló puttók övezik. Felül rácsos mező körül futó volutás, kartusos párkány, végein virágfüzérrel játszadozó puttókkal. Ormán a kartus fölött szárnyas kerub-fejpár kereszttel. Georg Michael Singer munkája, 1752-ből.⁴⁹

PADOK

A hajóban 4×8-as osztásban elhelyezett masszív tölgyfapadok. A padosorok бүтүі, valamint első és hátsó homloklapjai igen szépen faragottak. Az oldalsó homloklapokon hajlított, leveles-indás szertelen rokokó ornamentika profilírozott keretben, rácsos mezőkkel. Szabatos faragás. A homloklapokon sokszorosán tört ívű változatos profilú tükrökben Máriássy szépen faragott címerével. 1745 k. magyar.⁵⁰

SEKRESTYÉBEN

PARAMENTUMSZEKRÉNY

A jobb oldali sekrestyében. Alsó fiókos és felső szekrényrészből álló, jeles asztalosmunka. Alsó részének két végén négy-négy függőleges sorban keskeny fiókokkal, közte ugyancsak négy-négy fióksorral. A fiókok homloklapja hullámos pálcátág díszítéssel tagolva. Minden fiókon korabeli rézveret. A karmos konzolokon támaszkodó felső szekrényrész középső tengelyében tabernaculum, mindkét oldalán két-két szekrényel. Mind a tabernaculum, mind pedig a szekrények alatt egy-egy keskeny fiók. Az ajtókon a négy evangélista, a tabernaculum ajtajának aediculájában Krisztus képe. A bútort rokokó, rocaille-os kartusos, erősen áttört faragvány koronázza, melynek középső medalionjában festett Golgota-jelenet látható. Belsejében egykorú papírtapéta. 18. sz. második fele, magyar.

EREKLYETARTÓ

Vert és aranyozott réz, részben ezüst. Ovális, párkányos talp, nyolcosztatú volutás plasztikával. A volutákon és közeiben rokokó fáklyadíszek. Díszváza formájú nodusa ugyancsak fáklyadíszes. A noduson lóherekereszt aranyozott sugárkévekkel. Homloklapja finoman vésett, áttört, kettős kiülésű. Benne köszörült ovális üveglapocska alatt pergamenre ragasztott kereszt-ereklye, arany filigránnal körülkerítve. Talpában nyitható fedőlemez, benne hitelesítő okirat 1776-ból.⁵¹

Jelzés nélkül

magassága 26 cm

talpátmérője 11,8 cm

1770 körül, magyar

KEHELY

Aranyozott ezüst, trébelt. Háromkaréjos talp, akantuszokkal díszített volutás lizénákkal, rokokó fáklyadíszel. A szár és a talp találkozásánál féldrágakövekkel. Díszváza idomú nodus, három akantusz levéllel, ezek közeiben vésett kannelurákkal. Kosara széles, volutás kartusokkal. A köztük levő mezőkben kagylóból kihajló akantuszok. A kartusokban három féldrágakövel keretezett festett zománc medaillon, az Immaculata, Szent Péter és Pál valamint Szent Alajos képével. Valamennyi medaillon igen élénk színű, aprólékos festésű. Cuppája enyhén hajlított szélű, díszítetlen. (A hagyomány szerint Kronberger kanonok ajándéka.)

Jelzés nélkül

magassága 26,4 cm

talpátmérője 16,4 cm

18. század második fele, magyar

KEHELY

Aranyozott ezüst, trébelt. Hatosztatú, széles, rocaille-okkal és egy-egy szőlőfürttel díszített négy lapos lizénával. A lizénák közötti mezőben hangsúlyosak a kagylós díszek, volutás sarkaiban három-három kalászból álló (búza?) köteggel. A szár kúpos részén egyszerű, pontozott-poncolt felületkitöltéssel. Nodusa díszváza idomú, erősen tagolt. Kosarán rokokó kartusokból és fáklyadíszekből álló díszítmény.⁵²

Jelzése: Cuppán beütött VE monogram, Diana-fejes pesti ötvösjegy (a cuppa 19. sz. második feléből)

Magassága 27,1 cm

Talpátmérője 15,1 cm

18. század második fele, magyar

KEHELY

Aranyozott ezüst, trébelt. Talpa hatosztatú. Párkányos talpperem fölött kifelé csavarodó volutákkal indított belül rocaille-os mezőkkel tagolt lizénákkal, melyeknek közeit szimmetrikus kagyló és fáklyadíszes ornamentika tölti ki. Nodusa erősen tagolt, díszváza alakú, kagylós peremű. Volutácskái között egyszerű pontozással. Kosarának cuppa felőli pereme hangsúlyos, kagylós párkánydíszes.

Jelzése: talpán beütve 3 (?)

Magassága 23,9 cm

Talpátmérő 14,4 cm

18. század második fele, magyar

PATENA

Aranyozott ezüst. Sima peremén egyszerű, vésett körbefoglalt máltai kereszt.

Jelzése: BJ monogram, félig lekopott Diana-fej, Pest, 19. század második fele

Átmérője 14,5cm

KERESZTELŐKÉSZLET

Ezüst. Az ampolna tartására szolgáló peremmel ellátott lapos tányérből és ballusztteres kannácskából álló készlet. A tányér peremén lapos, rozettás dísz fut körül, egyébként teljesen sima. Az ampolna teste konvex és konkáv tagozatokkal váltakozó, dekoratív sziluettű. Keskeny, íves füllel, csőrrel, hasán két kis kiülésű pálcátag között ovális rozetta sorral. Fedele felcsapható, tetején egyszerű kereszttel. Igen elegáns munka.

Jelzés nélkül

tányérmagassága 2,1 cm

tányérátmérője 20,4 cm

ampolna-magassága 15,5 cm

talpátmérő 5,6 cm

19. sz. első fele, magyar

THURRIBULUM

Ezüst, trébelt. Igen dekoratív tömegű, sima konvex és áttört akantusz ágas konkáv tagozatokból épített test. Fedőjén egyszerű lóhere kereszt, parázstartóján három lánc. Foggantyúja lapos, szalagfogóval. (Naviculája elveszett.)

magassága 21 cm

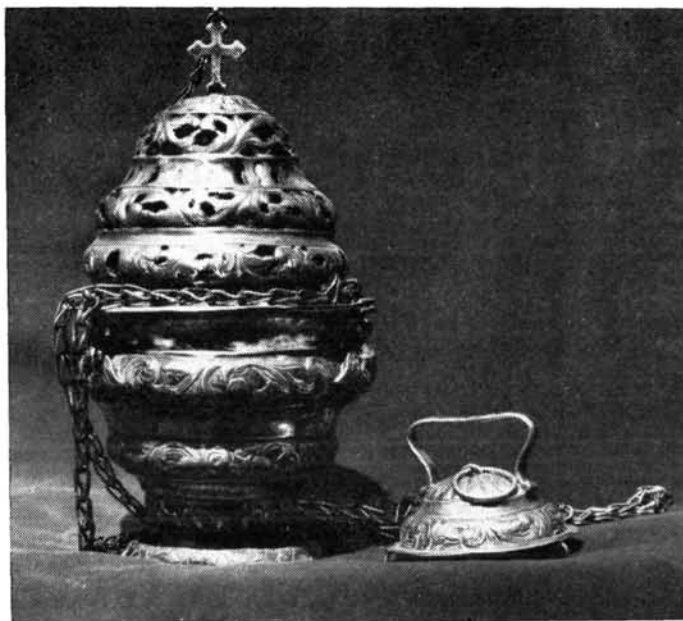
talpátmérő 12,5 cm

18. század első fele, (Eger?)

CASULA

Fehér selyemdamaszt alapon színes selyemmel brossírozott, két rózsából, egy margarétából, három árvácskából és két tulipánból álló, sorokba rendezett csokros mintával. A középső sávban sárga színű minta, ezüsttel átszótt fehér selyemdamaszt alapon.

18. század közepe, magyar

7. kép. Thurribulum

DALMATIKA

A casulával megegyező anyagú és díszítésű, hagyományos szabású.

PLUVIALE

Lazac-szín selyemdamaszt alapon színes brossírozott selyemmel, váltakozó tarka és fehér csokrokkal.

18. század közepe, magyar

HARANGOK

A templom Máriássy által is említett (tehát az 1744-es) harangjai 1706-ban Petrik András tevékenysége eredményeként kerültek Mindszentre. Egyik súlya 1, a másiké 2 mázsa volt. Máriássy újabb két harangot tervezett, majd csináltatott. Az egyik 6, a másik 10 mázsa súlyú volt. Ezek részben megsérültek az idők során, de különböző időszakokban át is öntötték őket. Jelenleg három harangja van a templomnak a jobboldali toronyban. Közülük a „Péterpál” az újraöntéskor visszakapta egykori rokokó rácsos-rocaille-os ornamentikáját, mind a vállon, mind a szoknyán és a Szent Pétert valamint Pált ábrázoló domborművét. A másik két kisebb harang eredeti díszítése az átöntések során megsemmisült.

Tanulmányunk első részének — amely a mindszenti templom építéstörténetét kívánta bemutatni — fő kérdése annak tisztázása volt, hogy mikor épült a mai alaprajzában létező templom, s ki, vagy kik voltak annak építtetői. Az erre adott válasz egyben magyarázatot szolgáltat arra is, hogy volt-e folyamatosság a 16. századi kápolna és a mai templom között. Az újabb doku-

mentumok alapján tisztázódott, hogy az 1507-ben említett kápolna (felújítás után) létezett és funkcionált 1562-ben, majd az 1606-os, 1622-es, 1628-as, 1631-es dokumentumok tanulsága szerint a 17. század első harmadában is. Ennek a kápolnának a felújításáról és állagának sorozatos javításáról esik szó a 18. század elején. Az ezt követő leírások és összeírások már egyfajta bizonytalanságra, kétértelműsége utalnak. Mindmáig az volt tudott, hogy 1728-ban a régi templom helyén Althán Mihály új templomot emelt. Az említett 1733-as összeírás alapján ezt mi is elfogadjuk, de meg kell jegyeznünk, hogy ez az összeírás, amikor azt mondja, hogy „a templomot ugyanott nagy költségekkel Althann mint mostani apát építette”, más soraiban azt jegyzi meg, hogy „az egyházat... Althann nagy költségekkel jelenleg építi és az már kb. 25 éve parochiális célokat szolgál”. Ugyanilyen bizonytalansággal találkozunk az 1777-es leírásokban is. Ez egyik helyén említi, hogy „az anyaegyház... ember emlékezet óta Mindszent falu telkén van felépítve... az egyház falait emelte Althann 1728-ban, befejezte Máriássy...”, de ennek a leírásnak egy másik részén arról van szó, hogy „...azután a nagyemlékeztű apátok kegyes szándékából és költségével a régi romokból a szerény kis egyházat azon a helyen, ahol egykor állott ... e ház nagy dicsőségére ... helyreállították (instaurata!)”.

Mindezek alapján, ha állást is foglalunk az 1728-as új templom építése mellett, továbbra sem lehet kizárni azt a lehetőséget, hogy folyamatos átépítésekről és nem alapjaiban újraépülő templomról van szó, amely nélkülözné a korábbi nyomait, alapjait, esetleges falrészeit. Ennek eldöntése viszont csak egy belső elemzés során válik lehetővé. Addig el kell fogadnunk a mai templom felépítésének 1728-as dátumát.

Tanulmányunk második részében a templomban jelenleg található műtárgyak leírását adtuk. Ez alapot ad arra, hogy megfogalmazzuk: a mindszenti templom építészeti, képző- és iparművészeti szempontból tekintve nagyvonalú, elegáns műemléke városunknak.

JEGYZETEK

1. Ennek a területnek az első pontos felmérése és telkestérképe 1777-ben készült el. Alkotója *Reindl Ferenc*, Borsod megye hivatalos mérnöke. A felmérés szerint a templom telke a temetővel 529 négyszögöl, a paplak telke 1188 négyszögöl, a tanító telke 104 négyszögöl, az ispotály, ill. a szegényház telke pedig 287 négyszögöl nagyságú. A lakosok telkei összesen 8459 négyszögöl telken helyezkednek el. Mindszent település határa így 10 567 négyszögöl. A térkép adatait közölte *Komáromy J.*, 1956. 72—73.
2. A település népességére, ill. a népesség alakulására, vallási megoszlására 1807—1881 között évi bontásban vannak adataink. Itt csupán tízéves bontásban közöljük azt. Mindszent lakosainak száma:

1807 — 238 fő,	1817 — 263 fő,	1827 — 689 fő,
1837 — 408 fő,	1847 — 722 fő,	1857 — 191 fő,
1867 — 212 fő,	1877 — 166 fő.	

 Az itt élő lakosság túlnyomó többsége (60—80%-a) mindig római katolikus volt. Vö.: 1807—1814 között *Calendarium Archidioeclesis cleri Agriensis, Agriae* (megjelenési évsorrendben), ill. 1814—1881 között *Schematismus venerabilis cleri Agriensis, Agriae* (megjelenési évsorrendben).
3. Vö.: *Leveles E.*, 1929. 60., *Marjalaki Kiss L.*, é. n. kézirat, ltszn. a HOM. Történeti Dokumentációs gyűjteményében (továbbiakban: HOM. HTD.) *Nyíry D.*, 1931. 19., 21., 22. sz.
4. *Szendrei J.*, 1890. 3. 145—147. (92. sz. oklevél).

5. *Szendrei* i. m. 149—150. (94. sz. oklevél). Itt szeretnénk megemlíteni, hogy *Détsy Mihály* lektori véleményében számos problémára, új adatra, újabb szempontokra hívta fel a figyelmünket, s ezért itt is köszönetünket fejezzük ki. Ahol tehetjük és fontosnak ítéltük, a véleményében megfogalmazottakra igyekeztünk reagálni.
6. *Marjalaki Kiss L.*, 1927. 12., *Leveles* i. m. 60.
7. *Marjalaki Kiss L.*, 1973. 7.
8. Vö.: *Dobrossy I.*, 1978—1979. 44—46.
9. Egri Érseki Egyházmegyei Levéltár (továbbiakban: Egri ér. egyh. lvt.) 2066. rsz. köteg.
Itt szeretnénk köszönetet mondani *Sugár István* kutatónak, aki a miskolci Herman Ottó Múzeum megbízásából a vonatkozó anyag feltárását és a regeszták elkészítését végezte 1975—1978 között.
10. *Marjalaki Kiss L.*, 1954. 22.
11. *Sörös P.*, 1912. 384.
12. *Sörös* i. m. 384., ill. OL. benignas resolut. reg. XVI. 229.
13. *Sörös* i. m. 384.
14. Egri ér. egyh. lvt. 2066. rsz. köteg, ill. *Sörös* i. m. 385.
15. *Marjalaki Kiss L.*, 1933. 9. sz.
16. Egri ér. egyh. lvt. 2066. sz. köteg, ill. *Szendrei J.* 1904. 2. 232.
17. *Szendrei* i. m. (1904) 232.
18. *Eszterházy Károly* 1725—1799 között élt, s egri püspök volt 1762—1799 között.
19. *Fényes E.*, 1847. 248., *Korabinsky J. M.*, 1786. 415.
20. *Szendrei* i. m. (1904) 362., az 1716. évi összeíráshoz I. Egri ér. egyh. lvt. 2066. sz. köteg
21. Egri ér. egyh. lvt. 2066. sz. köteg
22. *Szendrei* i. m. (1904) 362.
23. A mindszeri gazdasági, ill. kereskedelmi jellegű építkezésekhez I.: *Dobrossy I.*, 1978—1979. 66—71.
24. *Sörös* i. m. 388., ill. OL. orig. ref. 1716. num. 4.
25. *Szendrei* i. m. (1904) 368.
26. Itt kell megjegyeznünk, hogy Althán (Althann) Mihály 1718-ban lett váradi püspök, majd 1719-ben bíbornok és nápolyi alkirály. 1728-ban fektette le a mindszeri templom alapjait. 1729-ben visszatért a váci püspökségbe Itáliából, ahol (ti. a váci püspökségben) eddig helytartó helyettesítette, de távollétében püspök is maradt. Ezzel párhuzamosan megtartotta tapolcai apáti címét, ill. élvezte az apátság birtokainak jövedelmét is. Itt, Vácon halt meg 1734-ben. Vö.: *Pallas Lexikon*, I. 506.
27. Egri ér. egyh. lvt. 2066. sz. köteg
28. *Bónisné Wallon E.*, 257—265.
29. Egri ér. egyh. lvt. 2066. sz. köteg
30. A templom porticusán levő táblán napjainkban az alábbi szöveg olvasható:
DEO TER OPTIMO MAXIMO S. S. PETRI ET PAULI APOS
TOLORUM ECCLESIAM HANC MICHAEL AB ALTHAN SANCTAE ROMANAE
ECCLESIAE CARDINALIS
EPISCOPUS VASCIENSIS INHOAVIT ANNO MDCCXXVIII
ALEXANDER MÁRIÁSSY DE MARCUSFALVA EPISCOPUS
THI (NINENSIS) ABBAS DE TAPOLCZA TERMINAVIT ANNO MDCCXLIII.
31. Itt kell megjegyeznünk, hogy az 1755. március 29-i Máriássy levél szerint ez utóbbiak még ekkor sem voltak készen. Festésük, aranyozásuk pedig csak 1777-ben készült el.
32. *Bónisné Wallon E.*, 257—265.
33. *Dercsényi D.—Voit P.*, 1969. 400. Tevékenységéről részletes felsorolást találunk itt. *Johann Michael Singer* miskolci kapcsolódásait viszont nem ismeri a kiadvány. L. még: egri ér. egyh. lvt. 2066. sz. köteg.
34. Egri ér. egyh. lvt. 2066. sz. köteg. Itt jegyezzük meg, hogy a mindszeri templom építésénél dolgozó mesterek nevét nem ismerjük. (Természetesen kivételt képeznek azok, akiket munkáik, műhelyeik alapján azonosítani tudunk.) 1745—1747 közötti időből viszont részletes elszámolásaink, feljegyzéseink, mestermegjelöléseink vannak azokkal az építményekkel kapcsolatban, amelyek szintén a tapolcai apátsághoz tartoztak. Ezek közül is kiemelkedik a miskolci ház, az ún. „Curia Regalis” építése, ill. átépítése. Az itt dolgozó mestereket csupán azért érdemes megemlíteni, mert nagy a valószínűsége annak, hogy egy-két évvel korábban a templom építése során is segítettek. Így találkozunk *Dener Ézsaiás* téglás-mester nevével, aki az uradalom görömbölyi égetőjében dolgozott, (az egyik alkalommal 42 000 db téglát szállított valamelyik apátsági

- építkezéshez). A ház építőmestere „a miskolci német *Johann Concert*” volt. Lakatosmesterként alkalmazták a miskolci *Gross Kristóf*ot és a hasonlóan miskolci *Tunitz János György* kovácsot. Az ácsok között az egri mestert, *Polereczky György*öt is feltaláljuk, akivel Foglár György később több alkalommal is kötött szerződést. (Polereczky névvel éveken keresztül, folyamatosan találkozunk a számlákon.) A zindelyfaragók között főleg diósgyőri mesterekkel találkozunk, s ezek közül számos olyan jegyzéket készített, amely az uradalmi erdőből való fakivágásról tanúskodik. A fővenyt rendszeresen arnóti emberek szállítják a Sajórról. A kővágók viszont vagy felfogadott molnárok, vagy az apátsági malmok molnárai voltak. Így esik szó *Szvera András*ról, *Csorás Tamás*ról, valamint feltehetően testvéréről *Miklósról*, ill. *Gulyás András*ról.
35. Egri érs. egyh. lvt. 2066. sz. köteg.
 36. OL. Htt. Acta Cassae Par. dioec. Agriensis No. 26. 1777. (1—160.) 9—11. (*Pataki János* fordításában HOM. HTD. ltszn.)
 37. *Dobrossy I.*, 1982. (megjelenés alatt).
 38. Itt kell megjegyeznünk, hogy Althán sem volt magyar, bár a család a 16. század óta magyar nemességet viselt. Uj. Athembs=Altemp
 39. OL. Htt. Acta Cassae Par. . . . 131—132. (Mindszent és Görömből).
 40. OL. Htt. Acta Cassae. . . 44—45. (Mindszent és Görömből).
 41. *Szendrei i. m.* (1904) 362—364., *Foltin J.*, 1890. 13., *Rupp J.*, 1872. 87., 105.
 42. Vasárnapi Újság, 1859. VI. évf. jan. 16.
 43. Összeírása Miskolc kincstári városban található uradalmi épületeknek a M. Kir. Kincstár 26 913/1832. VIII. 14. előírásainak teljesítéseképpen előkészítőleg Miskolc szab. kir. várossá tételére. HOM. HTD. ltszn.
 44. Összeírása Miskolc. . . i. m. 45—46.
 45. *Nemes J.*, 1864. 363., *Szendrei J.*, 1911. 315.
 46. Vö.: A Kál-i róm. kat. templom főoltárának képét is *Kovács Mihály* készítette. Ez az alkotás ifjúkori munkájának számít, 1852-ben lett vele készen. L. *Dercsényi* — Voit i. m.
 47. *Dercsényi*—Voit i. m. 400.
 48. *Genthon I.* 1961. 194.
 49. Egri érs. egyh. lvt. 2066. sz. köteg.
 50. Egri érs. egyh. lvt. 2066. sz. köteg.
 51. Az ereklye eredetiségét igazoló okirat aláírói Franciscus Faji Vicarius Capitularis, valamint Máriaassy S. Dátuma 1779. jún. 23.
 52. *P. Brestyánszky I.*, 1977. 164.

IRODALOM

- Bónisné Wallon E.*, 1969. Acta Cassae Parochorum, Egri egyházmegye, 1—2. füzet. A Művészettörténeti Dokumentációs Központ forráskiadványai, V. Budapest. (Mindszent, 257—265.)
- Dobrossy I.*, 1978/1979. A tapolcai apátság mindszeri serfőző műhelye. A miskolci HOM. Közleményei, 17. 66—71.
- Dobrossy I.*, 1978/1979. A diósgyőri és az ónodi vár 16. századi kapcsolatához. A miskolci HOM. Közleményei, 17. 38—47.
- Dobrossy I.*, 1982. „Vendéglátó házak”, fogadók Miskolc és Mindszent határán a 18—19. században. A miskolci HOM. Közleményei, 19. 93—101
- Dercsényi D.*—Voit P., (szerk.) 1964. Heves megye műemlékei, I. Budapest.
- Dudinszky V.* 1859. Bacsinszky András, munkácsi g. e. püspök (1731—1809). Vasárnapi Újság, VI. 3. sz. 25—26.
- Fényes E.*, 1847. Magyarország leírása, I—IV. Pest.
- Foltin J.*, 1890. Az alsó miskolci róm. kath. hitközség évi jelentése. Miskolcz.
- Genthon I.*, 1961. Magyarország művészeti emlékei, 2. Budapest.
- Komáromy J.*, 1956. Mindszent község legrégebbi telkes térképe. A miskolci HOM. Közleményei, 4. 72—73.
- Korabinsky J. M.*, 1786. Geographisch Plisch-Historisches und Producten Lexicon von Ungarn. Presburg.
- Leveles E.*, 1929. A 800 éves Miskolc 1000-tól 1878-ig. (in.: Halmay B.—Leszih A., Miskolc. Magyar Városok Monográfiája, V.) Miskolc—Budapest. 11—126.
- Marjalaki Kiss L.*, 1927. Az avasi templom és torony építése. Miskolci egyháztörténelmi adatok a XVI. századból. Miskolc. 1—26.

- Marjalaki Kiss L.*, 1929. Mikor épült az avasi templom. Miskolc.
Marjalaki Kiss L., 1933. A tapolcai apátság múltjának vázlata. Tapolcai Fürdőújság, 1. évf. 9. sz.
Marjalaki Kiss L., 1954. A diósgyőri vár. Történet. Miskolc. 5—29.
Marjalaki Kiss L., 1973. A Mindszentek kápolnája. Kézirat a miskolci HOM. Helytörténeti Dokumentációs Adattárában (HOM. HTD.) Itsz. 73. 911. 7.
Nemes J., 1868. A miskolczi plébánia története. Magyar Sion, II. 345—365.
Nyiry D., 1931. Nagy-Miskolc kérdésének történeti előzményei. Reggeli Hírlap, 19., 21., 22. sz.
Pallas Nagy Lexikona, I. k. (A-Arad megye) Budapesten.
P. Brestyánszky I. 1977. A Pest-Budai ötvösség. Budapest.
Rupp J., 1872. Magyarország helyrajzi története, Pest.
Sörös P., 1912. A pannonthalmi Sz. Benedek-rend története. Az elenyészett benczés apátságok, XII. B. k. Budapest. 378—390.
Szendrei J., 1890., 1904., 1911. Miskolcz város története és egyetemes helyirata. II—III—IV. Miskolcz.

HISTORY OF BUILDING AND OBJECTS OF ART OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH IN MINDSZENT

(Abstract)

A Benedictine Abbey was founded at the beginning of the 13th c. in Tapolca at Miskolc. One of its estates of about ten „holds“ was in Mindszent at Miskolc. As an altar foundation of the church on Miskolc-Avas a chapel was built there at the end of the 15th c. The reformation caused some catholic families move from Miskolc in the vicinity of this chapel. According to recent histories the chapel has ceased among the Reformed in the end of the 16th c., while the building itself has been ruined. A new edifice, the forerunner of the present Mindszent Church, was erected on its place at the beginning of the 18th c. The authors prove, with the help of new data and documents, that the present Mindszent Church is not a pure baroque edifice from the 18th c. but originated from the gradual extension of the 15th c. chapel.

In the first half of the paper the authors describe the history of the chapel in the 15th—17th cc., then, relying on the registers, reconstruct the building processes at the beginning of the 18th c. They prove that the 18th c. outer appearance of the church was gained not between 1728 and 1744, as considered so far and as it is stated on the tablet above the main entrance of the church, but in 1706 (fig. 1—4.). This was the most flourishing decade in the economic history of the Abbey. All the great economic and trade building operations were carried out in Mindszent at that time. The settlement, counting some hundred dwellers, strengthened economically and as a result of the counter-reformation it got independent of Miskolc in 1724. The settlement had independent administrative life led by a mayor until 1880. By that time Miskolc had developed all around Mindszent thus it had to be absorbed totally into the town.

In the second, larger part of the study the authors give the description of the objects of art. They do not always refer to the register of the objects of art from the 18th—19th cc., though it is at their disposal. They considered objects, first of all, which were used or kept in the church in 1979. Furthermore they

selected pieces with historical or applied art value. The description touches upon the features of the church, its outer (fig. 4.) and inner appearance (fig. 5.). From among the installment they deal with the high altar, the framework (fig. 6.), the canon tablet (fig. 7.), the candlesicks, the candelabras and the side altar. They pay special attention to the benches made in 1744, decorated with coats of arms of Sándor Máriássy, abbot in Tapolca (fig. 8–9.). The finest pieces are the silver-gilt repoussé chalices (fig. 10–12.), all made in Hungary in the second half of the 18th c. The silver christening equipment from the beginning of the 19th c. is also among the finest pieces (fig. 13.). The bells of the church are described in details, too. They had originally been made at the beginning of the 18th c., but were later re-cast. Now the church has three bells in the right tower.

The authors end the study with the summary of the results and state, that the Mindszent Church is a grandiose and elegant piece of art in Miskolc both from architectural and artistic aspect.

István DOBROSSY-László KÁRPÁTI